

4 ~ '93

Openbare orde in Wouw

Uit de serie artikelen die Jan Schijven enkele jaren geleden schreef aan de hand van recente en oude archiefgegevens haalden we dit keer een artikel over de politie, nachtwakers en kleppermannen zoals die in de loop van de laatste anderhalve eeuw actief waren in de gemeente. Het overzicht begint in 1811 en eindigt rond 1939.

Het handhaven van de openbare orde was vroeger, meer dan nu het geval is, een van de eerste taken van het gemeentebestuur. Over het algemeen was dit geen zware opgave. De inwoners leefden rustig en bescheiden; zij gingen zich hoogstens te buiten aan enig drankmisbruik en het stropen van wild. Om daartegen te waken had de gemeente veldwachters in dienst. Hieronder volgt een overzicht van de veldwachters die Wouw vanaf 1811 tot de Tweede Wereldoorlog heeft gehad:

1. Coenraad Selner: kreeg per 16-9-1826 eervol ontslag wegens krankzinnigheid!
2. Casper Joseph Steins: kreeg eveneens per 16-9-1826 eervol ontslag wegens gezondheidsredenen.
3. Alexander Bouchée: vanaf 16-9-1826 t/m 30-12-1855.
4. Antonius van Isterdaal: vanaf 16-9-1826 t/m 1830.
5. Johannes Baptist Prop: vanaf 1830 t/m 1864
6. Franciscus Ludovicus Lebeau: vanaf 1-1-1856 t/m november 1875.
7. Petrus Eyzermans: vanaf 1864 t/m 1906.
8. Johannes Disco: vanaf 1-1-1860 t/m 1885.
9. Christiaan Gommeren: vanaf 1-1-1886 t/m 1916.
10. Petrus Marinus Elst: vanaf december 1875 t/m 30-6-1893 ontslagen wegens wangedrag.
11. Marijn van Eekelen: vanaf 1-7-1893 t/m 1916.

12. Franciscus Simons: vanaf 1-2-1905 t/m 1-4-1935.
13. Achiel Ludovicus Baetens: vanaf 1917.
14. Hendrikus Muskens: vanaf april 1917.

Vanaf 1811 tot 1940 zijn er dus in totaal 14 veldwachters geweest. De 2 veldwachters die Wouw in 1811 had, zijn uitgegroeid tot een korps van 9 man, gehuisvest in een gerieflijk gebouw. De veldwachters kregen wel versterking van één of meer rijksveldwachters en van de marechaussees uit Roosendaal en Bergen op Zoom. Ook was stratenmaker J. Strop onbezoldigd veldwachter. In de wintermaanden wanneer hij geen bestratingswerkzaamheden kon verrichten, had hij dienst als veldwachter.

Er is weinig bekend over de aard van het aantal van de in Wouw gepleegde misdrijven. In 1917 werden 6 processenverbaal opgemaakt voor misdrijven en 76 voor overtredingen. Ter vergelijking de getallen over 1977. Toen werden er 482 processenverbaal opgemaakt, waaronder 113 wegens misdrijven van verschillende aard.

Tot 1934 was er in de gemeente Wouw niets geregeld, betreffende de eisen van benoembaarheid, salariering, verlof etc. van de gemeenteveldwachters. De raad was hierin vrij. Per 1 februari 1934 besloot de raad een verordening vast te stellen waarin de eisen van benoembaarheid en bezoldiging der veldwachters werden geregeld. Tot 1934 moesten de veldwachters tevens bodediensten vervullen, wat inhield dat zij bijvoorbeeld geregeld naar Bergen op Zoom en Roosendaal moesten. De provincie achtte dit in strijd met hun functie en deelde mede, dat de veldwachters alleen maar politiediensten mochten verrichten.

Tegenwoordig gaan de rijkspolitieambtenaren bij het bereiken van hun 60ste jaar met pensioen. In de vorige eeuw was dat anders. Men bleef zijn dienst uitoefenen tot men ontslag kreeg of wegens hoge leeftijd niet meer in staat was de dienst naar behoren uit te oefenen. Bij schrijven van 16 augustus 1854 deelde de minister van

4

Justitie mede, dat uit een onderzoek is gebleken dat politieambtenaren uit hoofde van te hoge leeftijd of om redenen van gezondheid of anderszins niet in staat zijn om behoorlijk dienst te doen en daarom moeten worden ontslagen. Naar aanleiding van dit schrijven werd bericht dat de beide veldwachters A. Bouchée en J. B. Prop, hoewel ze beiden reeds boven de 60 jaar zijn, nog geschikt en bekwaam zijn hun functie naar behoren te vervullen en dat zij derhalve op grond van hun hoge leeftijd niet behoeven te worden vervangen.

In 1811 waren in het gemeentehuis 2 arrestantenlokalen. Deze bleken echter veel te klein en daarom werd in de Doeldreef een nieuw, groter arrestantenlokaal gebouwd. Begin 1900 was dit arrestantenlokaal in zo'n slechte staat, dat er plannen werden gemaakt om het geheel op te knappen of om een geheel nieuw te laten bouwen. In 1909 besloot men 2 arrestantenlokalen te bouwen, nl. één te Wouw en één te Heerle. Gezien de financiële toestand van de gemeente werd de bouw van het lokaal te Heerle uitgesteld. De raad nam in augustus 1909 het besluit om een arrestantenlokaal en urinoir te laten bouwen achter het gemeentehuis. Het geheel werd door G. van Merode uit Wouw aangenomen voor een bedrag van f 1.139,--.

Op dit besluit kwam van de zijde van de bevolking zoveel kritiek dat reeds op 7 september 1909 het besluit tot bouw van het arrestantenlokaal werd ingetrokken. De aannemer was echter reeds met de bouw begonnen. Het duurde nog tot 22 februari 1913 voordat met de aannemer een akkoord werd bereikt over de door hem gemaakte kosten. Een nieuw arrestantenlokaal kwam er pas in 1922 toen de bergplaats van de voormalige openbare lagere school in de Bergsestraat werd verbouwd.

In september 1913 begon men aan de verbouwing van het brandspuithuis te Heerle. Tevens zou daarbij een arrestantenlokaal worden gebouwd. Het geheel werd gegund aan de laagst ingeschrevene, de heer W. Brant uit Roosendaal voor een bedrag van f 810,--.

In de vorige eeuw werden alle diensten per voet gedaan. In 1909 kreeg veldwachter Simons als eerste een fiets om politiediensten en bodediensten te verrichten. Tevens werd hem een rijwieltoelage van f 10,-- toegekend. Toen veldwachter Simons in 1910 weer om zijn rijwieltoelage vroeg, kreeg hij dit pas na enige discussie in de raad. Er waren nl. veel klachten, dat veldwachter Simons nu alleen nog maar de beste wegen uitzocht om zijn dienst te vervullen en dat hij achteraf in de velden, hij was toch immers "veldwachter", niet werd gezien.

In 1910 vroeg Wouwse Plantage om een eigen veldwachter, Heerle had er ook een! Op het verzoek werd afwijzend beschikt. Als redenen werden genoemd, dat de gemeente reeds over 3 veldwachters beschikte, genoeg voor de gehele gemeente en de marechaussees uit Roosendaal en Bergen op Zoom kwamen ook geregeld in Wouwse Plantage, zodat de raad vond dat er genoeg toezicht was.

Het instituut van de veldwachters is tijdens de laatste oorlog afgeschaft. De politie werd aanvankelijk georganiseerd in het korps marechaussee, daarna in de rijkspolitie, die het gehele platteland in een organisatie bestrijkt. De gemeente had na de oorlog een politiepост, die zelfstandig werkte. Alleen in het handhaven van de openbare orde staat de rijkspolitie onder de bevelen van de burgemeester. De rijkspolitie is lang gehuisvest geweest in de woning Roosendaalsestraat 43. In 1957 kwam het politiekantoor gereed aan het Torenplein. Tot september 1977 was de rijkspolitie te Wouw een zelfstandige groep, met aan het hoofd een adjudant. Sinds de opheffing in 1977 van de groep Wouw, ressorteert de rijkspolitie onder de groep Halsteren. En sinds 1993 maakt Wouw onderdeel uit van het korps Roosendaal-West/Wouw.

Van oudsher kende de gemeente het instituut van de klapwakers of kleppermannen. De veldwachters deden over het algemeen overdag dienst. 's Nachts werd het dorp bewaakt door de klepperman, die de gehele nacht de ronde

4

deed en dan tevens elk uur de tijd afriep. In 1823 waren P. Elzackers en P. Schoonen nachtwaker, hun jaarwedde bedroeg in 1826 f 144,--. In november 1829 werd Matt. Sebregts aangesteld tot klepperman; hij bleef dit tot aan zijn overlijden op 4 mei 1853.

De bewaking door enkele mannen werd terecht onvoldoende geacht. Op 6 oktober 1843 stelde de raad een verordening vast op het houden van Burgernachtwachten. Alle weerbare mannen moesten bij toerbeurt een nacht waken. Deze burgernachtwachten werden gehouden van 's avonds 18.00 uur tot 's morgens 5.00 uur en alleen in de wintermaanden (oktober t/m maart). Alleen de geestelijkheid, kleppermannen, onderwijzers en veldwachters waren vrijgesteld. Ieder dorp of gehucht had zijn commandant en deze werden door de raad benoemd. Als commandanten traden in 1843 op:

voor Wouw: J. B. Adan en Adriaan van Beethoven;
voor Heerle: Jan M. Potters;
voor Moerstraten: Adriaan Bogers;
voor Spellestraat: Jan Potters;
voor Oostelaar en Westelaar: Adriaan van Osta.

Omstreeks 1865 geraakten de nachtwachten in onbruik en kwamen de klaplopers of kleppermannen weer in dienst. In 1880 overleed nachtwaker W. Ribbens en werd C. van Osta benoemd tot nachtwaker. In 1885 zijn herhaalde malen klachten ingekomen, dat de nachtwaker zijn functie niet naar behoren zou vervullen. Uit de raadsnotulen van 1885 blijkt dat de klep al enige jaren is afgeschaft, *"aangezien zulks meerdere gelegenheid gaf aan de kwaadwilligen, daar men alsdan juist bekend was met de plaats alwaar de nachtwaker zich ophield"*. Na lange discussie in de raad is besloten om een andere veldwachter nachtdienst te laten doen en een nieuwe veldwachter voor de dagdienst aan te stellen.

In 1908 vraagt ook Heerle om een nachtwaker, zodat moet worden verondersteld dat voor die tijd alleen Wouw een

1
nachtwaker had. De nachtwaker te Heerle had alleen dienst van 15 november t/m 15 maart.

In 1919 spoorde de provincie de gemeenten aan tot de vorming van burgernachtwachten, wat resulteerde in de "Wouwse Burgerwacht". De raad gaf op 31 mei 1919 een subsidie van f 200,00. Lang is de Wouwse Burgerwacht niet actief geweest, want met ingang van 11 november 1922 deelde men mede, dat de Wouwse Burgerwacht nog slechts zou bestaan als een rustende vereniging. Na deze datum wordt niets meer vernomen van de vereniging en deze is blijkbaar voorgoed in slaap gevallen.

Wouw, 1992.

Jan Schijven.

